

УДК 378:811

МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ІНТЕГРАЦІЯ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ірина Марчук, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Національний університет «Одеська юридична академія».

ORCID: 0000-0002-7278-8664

E-mail: imarchuk6@gmail.com

Наталія Нагорна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогічної освіти та соціальної реабілітації факультету психології та соціальної роботи, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова.

ORCID: 0000-0003-4286-1493

E-mail: natasha130@ukr.net

Наталія Іванова, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Національний університет «Одеська юридична академія».

ORCID: 0000-0001-9614-9587

E-mail: nat-iva@ukr.net

У статті висвітлено результати дослідження з вивчення проблеми актуальності міждисциплінарної інтеграції у процесі викладання гуманітарних дисциплін в закладах вищої освіти. Міждисциплінарна інтеграція виступає потужним засобом для реалізації стратегічної мети професійно орієнтованої підготовки – формування особистості як сучасного професіонала. Засвідчено ефективність зазначеного підходу.

Дефіновано ключові складники інтегративного підходу до навчання майбутніх фахівців, а саме: дидактично-методичний, результативно-діяльнісний, змістовний. Окреслено принципи вказаного підходу та визначено шляхи його практичної реалізації. Констатовано взаємозв'язок між базовими і прикладними знаннями, а також сформульовано критерії для вибору оптимального співвідношення між спеціальними та гуманітарними дисциплінами.

***Ключові слова:** інтеграція; міждисциплінарна інтеграція; інтегративне навчання; освітній процес; процес викладання; заклади вищої освіти; підходи; формування особистості.*

INTERDISCIPLINARY INTEGRATION IN THE PROCESS OF TEACHING HUMANITIES IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Iryna Marchuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, National University “Odessa Law Academy”.

ORCID: 0000-0002-7278-8664

E-mail: imarchuk6@gmail.com

Natalia Nagorna, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogical Education and Social Rehabilitation of the

Faculty of Psychology and Social Work, Odessa National University named after I. I. Mechnikov.

ORCID: 0000-0003-4286-1493

E-mail: natasha130@ukr.net

Nataliia Ivanova, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Foreign Languages, National University “Odessa Law Academy”.

ORCID: 0000-0001-9614-9587

E-mail: nat-iva@ukr.net

This research aims to demonstrate how interdisciplinary integration enhances the teaching of humanities to higher education applicants. We found that interdisciplinary integration is essential for preparing future specialists. It helps to achieve the strategic goal of professional training – developing a personality as a modern professional. We proved the effectiveness of this approach.

We showed that certain conditions can address a key challenge of the current education sphere – developing professional competencies of a future specialist, who needs to be creative, competitive in theoretical, technical and technological issues.

We used the following research methods: theoretical: analyzing and synthesizing scientific and pedagogical literature on the issues of theory and practice of professional training of future specialists; examining educational and methodological works and the best pedagogical practices to define the nature of interdisciplinary integration; assessing and comparing its effectiveness with the conventional approach to teaching humanities in the academic setting. Empirical: interviewing and testing future professionals on the levels of professional qualities; observing the process and outcomes of interdisciplinary integration in the teaching of humanities in higher education institutions. Statistical: analyzing and verifying the validity of the research results.

We identified the components of the integrative training of future specialists: didactic and methodological, active and substantive.

The researches established the principles of integrative learning and the methods of its implementation.

The authors of the paper indicated the proportion of fundamental and applied knowledge.

We outlined the criteria for selecting the optimal proportion of special and humanitarian disciplines.

Keywords: *integration; interdisciplinary integration; integrative learning; educational process; teaching process; higher education institutions; approaches; personality formation.*

Актуальність дослідження зумовлюється соціальним замовленням суспільства на нові соціально-професійні вимоги до особистості сучасного фахівця, кваліфікація котрого розглядається як синтез його спеціальних компетентностей. Цілісність професійної діяльності сучасного фахівця вимагає міждисциплінарної інтеграції під час його підготовки [1, с. 8–11].

У сфері розвитку сучасної вищої освіти ключове значення має її якість. Однією з основних настанов закладів вищої освіти, встановлених державою, є забезпечення високого рівня освітньої діяльності, спрямованої на отримання відповідного ступеня освіти за обраними спеціальностями. Сучасна педагогічна наука підкреслює важливість встановлення взаємозв'язків між різними дисциплінами [13; 14]. Міждисциплінарність, відповідно до інтеграційного підходу до неї, нерозривно пов'язана з інтеграцією [19, с. 20].

Проблематика міждисциплінарної інтеграції в освіті є предметом вивчення протягом тривалого часу. Відсутність або взагалі недостатність міждисциплінарної інтеграції поспричинювали дублювання окремих проблем та тем у межах різних дисциплін та незадовільного засвоєння здобувачами освіти теоретичного та практичного контенту [9, с. 144–149].

Дидактичні можливості поступового взаємопов'язаного вивчення культурологічних, лінгвокраїнознавчих, соціолінгвістичних притаманостей інших спільнот та суспільств дозволяють узгодження та синтез міждисциплінарних знань, навичок у єдину цілісну систему [10, с. 21].

Проаналізовано багаточисельні науково-педагогічні розвідки щодо міждисциплінарної інтеграції та дидактичних реалій освітнього процесу закладу вищої освіти. Розглянуто цікавий досвід застосування освітньої інновації, що полягає в міждисциплінарній координації (з використанням проблемно-орієнтованого навчання) двох предметів бакалаврської програми «Бізнес-адміністрування та менеджмент»: «Виробничий менеджмент» і «Бізнес-статистика» [16].

Вивчення проблеми міждисциплінарної інтеграції в освіті має довгу історію досліджень. Інтеграційні процеси визнаються вченими як ключовий чинник у формуванні цілісного професійного мислення майбутніх фахівців. Проте варто відзначити, що інтеграційні процеси є складною багатомірною та багаторівневою проблемою, і для нашої дослідницької мети особливо значущим стає аспект міждисциплінарної інтеграції. Аналіз наявних джерел підтверджує, що теорія міждисциплінарної інтеграції як інструмент покращення ефективності навчального процесу є достатньо розвинутою. Причому особливою увагою користується проблема інтеграції спеціальної та психолого-педагогічної підготовки (Л. Максимчук, Т. Поясок та ін.) [1, с. 8–11].

У педагогічних надбаннях інтеграція кваліфікується з точки зору цілісності, системності, взаємозв'язку та взаємозалежності, комплексності; об'єднання в ціле розрізнених частин; комплексування і підсумовування; створення синтезованих курсів й виокремлення міжпредметних зв'язків. У розвідках простежується, що координація між викладачами та інтеграція предметів в межах освітніх програм представляє собою важливу сферу втручання, спрямовану на забезпечення студентам комплексної підготовки у галузі компетентностей. Щодо соціальних наслідків, зазначений вид діяльності виявляє суттєво позитивний ефект у навчальному процесі, отримуючи високу оцінку від студентської аудиторії [20, с. 245–260]. Досвід студентів, які навчаються за міждисциплінарними програмами, підтверджує їхню здатність до створення або відкриття спільних точок дотику, інтеграції суперечливих концепцій і розуміння проблеми з міждисциплінарної перспективи в цілеспрямований процес [19, с. 20].

Однак, різноманітність і багатогранність науково цінних та практично значущих досліджень не вирішують питання формування спеціальних компетентностей майбутнього сучасного фахівця, оскільки бракує сучасних методик для використання контентних ресурсів дисциплін гуманітарної та соціально-економічної, природничо-наукової, професійної та практичної підготовки. Спостерігається нестача здобутого міждисциплінарного професійно-орієнтованого матеріалу та короткочасність педагогічної практики тощо [10, с. 23]. Зазначається необхідність започаткувати розробки з міждисциплінарної координації на рівні компетенцій [20, с. 245–260].

Мета нашого дослідження полягає в обґрунтуванні ефективності міждисциплінарної інтеграції у процесі викладання гуманітарних дисциплін здобувачів вищої освіти. Забезпечення досягнення мети нашої розвідки можливе за допомогою створення відповідного предметного та соціального контекстів для майбутньої професійної

діяльності фахівця, поетапно перетворюючи пізнавальні мотиви студентів у професійно орієнтовані.

Підкреслюємо значущість кожної з навчальних дисциплін для досягнення успіху в професійній кар'єрі та особистісну зацікавленість, власну активність майбутніх фахівців [4].

Міждисциплінарна інтеграція сприяє збагаченню змісту навчального процесу шляхом взаємного доповнення даних однієї дисципліни знаннями із інших, що, утворюючи єдиний комплекс, сприяє формуванню та розвитку професійних ключових компетентностей майбутніх спеціалістів.

Цей підхід піднімає рівень мислення здобувачів на якісно новий рівень, сприяючи формуванню ключових компетентностей та компетенцій майбутнього спеціаліста, здатного аналізувати комплексно та вирішувати завдання з використанням інтегрованих знань з різних дисциплін.

Інтеграція забезпечує нові перспективи сприйняття явищ, підсилюючи взаємозв'язок між ними. Основний стрижень міждисциплінарної інтеграції полягає в координації, синтезі та систематизації знань відносно конкретних центрів інтеграції.

Згідно з теорією когнітивної міждисциплінарності, встановлення спільних позицій є звичайною та базовою характеристикою людської комунікації, що свідчить про їхню природність, досяжність та доступність. Якщо особи з різних соціальних та інших контекстів можуть знайти спільну мову для спілкування, то і порозуміння між когнітивними конструктами, такими як дисципліни та інші форми знання, стає ймовірним [19, с. 20].

Проведення нетрадиційних занять та позааудиторних заходів дає можливість доповнити і поглибити знання здобувачів, розвинути інтерес до дисципліни, професії.

Формування особистості здобувача потребує співробітництва викладачів загальноосвітнього циклу та спеціальних дисциплін. Інтеграція загальноосвітньої і професійної підготовки в навчанні є нагальним орієнтиром викладання. Для того, щоб зробити навчання більш ефективним і цікавим, необхідно широко застосовувати методи і техніки, які активізують діяльність здобувачів освіти та сприяють їхньому взаємодію («мозковий штурм», проектне навчання, дискусія у великій групі, рольові ігри, робота в малих групах, метод базово-перехресних груп, парні (групові) проекти, дебати, метод «дерево рішень», практика в наближених до реальних ситуаціях, інтерв'ю, дослідження випадків і т. д.). Такі методи і техніки є найпоширенішими для нетрадиційних форм занять.

«Реалізація міждисциплінарних зв'язків в освітній діяльності – це один із необхідних дидактичних засобів формування у здобувачів професійних знань і навичок. Важливо, щоб навчальна інформація, засвоєна під час вивчення гуманітарних дисциплін, не повторювалась, а використовувалася для мотивації навчальної діяльності здобувачів, актуалізації опорних знань, умінь і навичок, обґрунтування, з'ясування сутності явищ, моделювання процесів тощо» [9, с. 144–149]. Підкреслюється, що міждисциплінарні перспективи навчальної програми мають забезпечити постійний діалог, що уможливить постійну трансформацію курсів, які будуть не відправною точкою, а скоріше сценаріями для зустрічей, діалогу, дебатів і колективного конструювання, зорієнтованими на спільну мету [12].

Педагогічна інтеграція спрямована на створення цілісної картини світу,

заснованої на зв'язках між різними навчальними предметами, а також на розвиток творчих і критичних здібностей. Вона є різновидом наукової інтеграції, що втілюється в рамках педагогічної теорії і практики [10, с. 23].

Заклади вищої освіти продовжують використовувати структуру, що ґрунтується на поділі за дисциплінами, або дисциплінарній основі. Згідно з традиціями, міждисциплінарність можлива лише тоді, коли вона не підточує фундаменти дисциплін, але сприяє їхньому зміцненню. У процесі наукових досліджень міждисциплінарність часто стикається з ускладненнями після початку конкретних досліджень. Через обмежену кількість міждисциплінарних журналів кожен дослідник має «повертатися» до своєї спеціалізації для публікації наукових статей. Однак в даний час багато зусиль приділяється публікації спільних статей, спрямованих на методологічні чи епістемологічні аспекти [11].

В закладах вищої освіти міждисциплінарна інтеграція здійснюється в різних напрямках: проведення інтегрованих занять і позааудиторних заходів з предметів гуманітарного циклу; проведення інтегрованих занять, дослідницької роботи з предметів природничого циклу; проведення інтегрованих позааудиторних заходів з предметів природничого циклу, комп'ютерних технологій та спеціальних дисциплін.

Завдяки такій взаємодії формуються інтегровані компетентності. Компетентність є інтегрованою характеристикою якості особистості і вона побудована на комбінації суспільно визначеного рівня знань, практичних навичок, поведінкових ставлень. Природничі науки працюють на формування у особистості життєвих, предметних та загальнонавчальних, а особливо дослідницької компетентності.

В процесі інтеграції знань з'являється новий вид компетентностей – міжпредметна дослідницька компетентність.

Міжпредметна компетентність – це системні вміння (навички), сформовані на основі інтегрованих знань, що визначають здатність діяти в умовах зростання потоку інформації з метою розв'язування проблем реального життя.

Міжпредметна дослідницька компетентність втілюється у спроможності виявляти загальнонавчальні логічні та оцінні вміння на міжпредметному рівні, розвивати творче мислення, застосовувати різноманітні види комунікації у різних ситуаціях, розвивати дослідницькі здібності, набуваючи власний досвід, формувати комплекс індивідуальних та соціальних цінностей, спрямовуючи на них свою поведінку й кар'єру, дбати своє власне здоров'я та здоров'я близьких людей, проявляти професійну культуру.

У науковій літературі розглянуті внутрішньо- та міждисциплінарна інтеграція, а також вертикальна, горизонтальна та універсальна інтеграція. Горизонтальна інтеграція передбачає вивчення практично-орієнтованих завдань в рамках однієї дисципліни, які є в предметному полі інших. Вона акцентує увагу на об'єктах майбутньої професійної діяльності. Вертикальна інтеграція, в свою чергу, до цього додає включення науково-прикладних проблем у навчальний матеріал для досягнення високого рівня інтеграції. Вона вирішує міждисциплінарні проекти з долученням численних дисциплін. Формуванню наукових понять на міждисциплінарній основі сприяють узгоджене в часі вивчення дисциплін, забезпечення послідовності розвитку понять, спільність в інтерпретації та уникнення дублювання понять під час вивчення різних предметів [9, с. 144–149].

Ми вважаємо, що саме інтегративне навчання здатне вирішити проблему підвищення ефективності професійної підготовки. У сучасному контексті, міждисциплінарність та інтеграція з методологічного погляду вимагають розгляду гнучких та відкритих стратегій з метою забезпечення їхньої оптимальної ефективності, функціональності та експериментальності, зокрема у зміцненні освітніх процесів [12, с. 22–23].

Органічна єдність можлива лише через інтегративне навчання, яке сприяє консолідації знань та розвитку єдиного системного сприйняття світу. Ця концепція відображає сучасні устремління до взаємопроникнення культур і визнає кожну навчальну дисципліну як засіб для формування професійних компетентностей. Однак у фаховій літературі відсутнє узгоджене тлумачення інтегративного навчання.

Інтегративне навчання – це спосіб організації навчального процесу, за якого інтегральна особистість здобувача перебуває в центрі освітнього процесу і спрямовує його на формування такої цілісності, як особистість професіонала.

Міждисциплінарна інтеграція у гуманітарних і фахових дисциплінах відзначається комплексом дидактичних матеріалів, спрямованих на формування і розвиток інтегративного мислення майбутніх фахівців, що є ключем до їхньої конкурентоспроможності. Інтегративне навчання прогнозує узагальнене розуміння спільних понять гуманітарних та фахових дисциплін.

Ми виділяємо наступні компоненти інтегративного навчання майбутніх фахівців: дидактико-методичний, результативно-діяльнісний, змістовний.

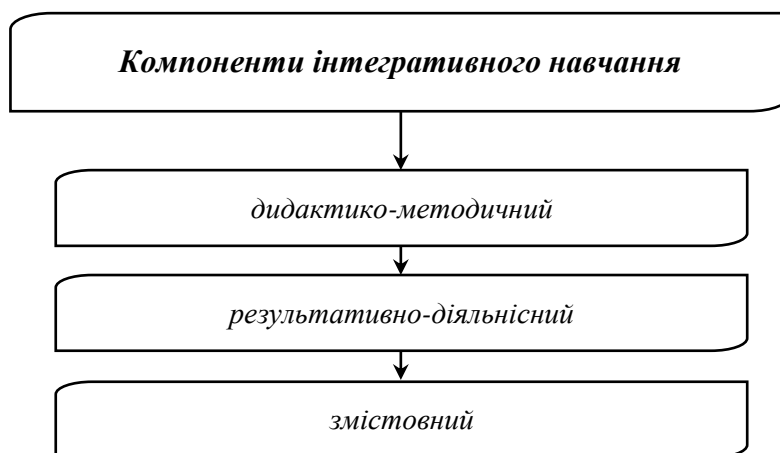

Рис. 1. Компоненти інтегративного навчання

Дидактико-методичний компонент інтегрує педагогічні технології та методику навчання гуманітарних дисциплін.

Результативно-діяльнісний компонент визначає інтеграцію форм навчання різноманітних дисциплін, використання творчих завдань для формування креативності та самостійності мислення.

Результативно-діяльнісний компонент сприяє інтеграції форм навчання різних предметів, використовуючи творчі завдання задля розвитку креативності та самостійного мислення з усуненням стереотипності та стандартності останнього.

Принципи інтегративного навчання містять цілісність (формування цілісної картини майбутньої професії), креативність (розвиток незатертого ставлення до проблем), результативну діалогічність (здатність до професійного діалогічного спілкування), варіативність (застосування різноманітних змодельованих завдань та ситуацій), орієнтацію на самоосвіту і саморозвиток, відчуття команди (розвиток навичок ділової співпраці) та самоуправління діяльністю (розвиток вмінь діяти та приймати відповідальні рішення в умовах конкурентного середовища).

Визначаючи шляхи ефективності міждисциплінарної інтеграції у викладанні гуманітарних дисциплін вищої освіти, акцентуємо увагу на конкретизації предметного змісту та визначенні оптимального співвідношення між фундаментальними і прикладними знаннями. Однак підхід до вирішення цієї проблеми в інтегративному навчанні залишається практично не висвітленим, тому ми намагаємося зазначити критерії вибору оптимального співвідношення фундаментальних і прикладних знань, спеціальних і мовних знань з позиції інтеграції гуманітарних та спеціальних дисциплін.

Поділяємо думку дослідників, котрі розглядають взаємозв'язок фундаментальних і прикладних знань. Здобувач не тільки розуміє і володіє фундаментальними, прикладними, методологічними знаннями, але й, порівнюючи й аналізуючи, може застосовувати їх на практиці для комплексного вирішення проблем.

Отже, сучасні фахівці повинні не лише мати фундаментальну підготовку, яка базується на найновіших наукових даних, але й володіти навичками самостійної дослідницької роботи.

В нашому дослідженні ми дійшли висновку, що майбутній професіонал має сформувати професійні якості у трьох основних видах діяльності:

- 1) професійній;
- 2) науково-дослідницькій;
- 3) проектно-аналітичній.

Основною формою фундаментальності освіти стає міждисциплінарний характер, зростає потреба у зміні змісту освітньої та педагогічної діяльності. Необхідним стає дидактичний арсенал, здатний забезпечити високий рівень професійної компетентності майбутнього фахівця.

Актуалізація змісту та методів освітнього процесу є важливою для забезпечення ефективної професійної підготовки фахівців, розцінюється як елемент їхньої фундаментальної підготовки. У цьому контексті важливо розглядати спеціальні та гуманітарні дисципліни як взаємодоповнюючі складові, спрямовані на формування професійної особистості з науковим мисленням, творчою активністю та високою культурою. Інтегративне навчання, що вимагає визначення предмету і методів кожної дисципліни для розвитку професійної індивідуальності фахівця, розуміється нами як одночасне і *рівноцінне* здійснення професійної підготовки.

Взаємозв'язок фундаментальних і прикладних знань, на наше переконання, відображено в критерії *модульної організації* навчального процесу.

На оптимальне співвідношення фундаментальних і прикладних знань впливає співпраця ЗВО із безпосередніми роботодавцями – регіонами, підприємствами, компаніями, дослідницькими організаціями, міжнародними компаніями, фірмами тощо.

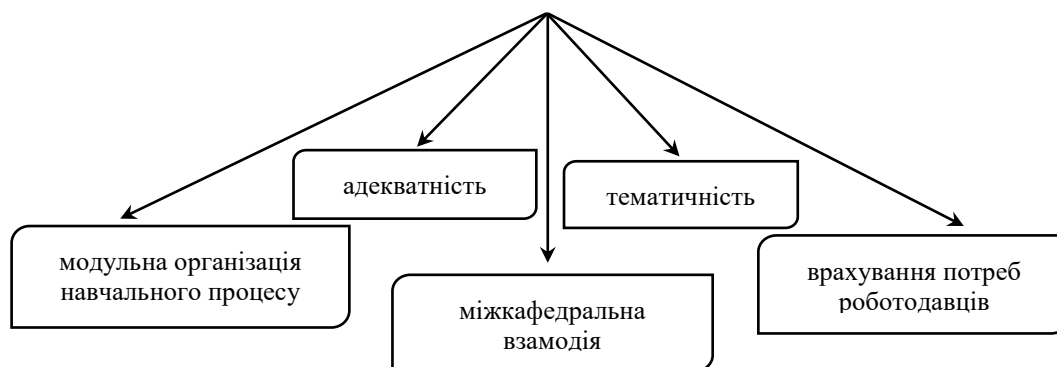

Рис. 2. Критерії міждисциплінарної інтеграції

Саме на рівні міжкафедральній взаємодії міждисциплінарність передбачає, по-перше зацікавленість у різних наукових галузях; по-друге, прийняття різних «культур» наукових досліджень, що включає визнання сильних і слабких сторін різних підходів, як якісних, так і кількісних; по-третє, перманентну комунікацію щодо проблем і цілей; по-четверте, постійне коригування часових рамок роботи кожного дослідника. Ця комбінація різних елементів дозволяє дослідницькій програмі відповісти на виклик складної інтеграції між дисциплінами [11].

За зазначеним вище критерієм врахування конкретних потреб та особливостей роботодавців, необхідно залучати останніх до розробки інтегрованих програм. У цьому зв'язку слід зауважити, ґрунтуючись на дослідників, зокрема, що за останнє десятиріччя в багатьох країнах велика увага приділяється розробці й освоєнню саме інтегрованих освітньо-виробничих програм, які демонструють більш інтенсивний міждисциплінарний характер, що пояснюється змінами в контексті викладання, просвітницької діяльності та дослідницьких проектів [15].

Міждисциплінарність у вищій освіті є проявом інтегративних тенденцій, що відбуваються між науками, що сприяють розвитку освіти. Міждисциплінарні дослідження вимагають послідовних підходів; вони мають бути не тільки оголошеними, але й обґрунтованими, доведеними і підтвердженими новими науковими відкриттями. Таким чином, міждисциплінарність у вищій освіті становить справжній виклик, вимагаючи наполегливості та наукової та загальної культури від тих, хто прагне її реалізувати [18].

У контексті інтегративного навчання ключову роль у реалізації навчально-методичної та організаційної роботи зі здобувачами відіграє професорсько-викладацький склад кафедр. Їхня діяльність забезпечує надання допомоги у вивченні дисциплін та у формуванні навичок самоосвіти, підтримку аспірантів та здобувачів у проведенні наукових досліджень, спільну наукову творчість і контроль за оновленням програм з огляду на інновації у професійному середовищі. Також важливою є розвиток міжнародних зв'язків задля залучення зарубіжних експертів та співпраці з іноземними науковцями, застосування тьюторства як технології індивідуального супроводу у процесі формування професійної компетентності.

Результати проведеного нами дослідження з вивчення проблеми міждисциплінарної інтеграції у процесі викладання гуманітарних дисциплін в закладах вищої освіти засвідчили ефективність зазначеного підходу.

Доведено, що розвиток суспільного потенціалу впливає на систему модернізації освіти, зокрема для закладів вищої освіти. Такі умови створюють важливу проблематику сучасної освітньої галузі – формування професійних компетентностей майбутнього фахівця, який має бути креативним, творчим, конкурентоспроможним, обізнаним у теоретичних і технічних та технологічних питаннях виробництва, ґрунтовно підготовленим до практичної діяльності та володіти високими моральними і духовними цінностями особистості.

Зазначено, що міждисциплінарна інтеграція – це необхідна складова підготовки майбутнього фахівця. Міждисциплінарна інтеграція виступає потужним засобом для реалізації стратегічної мети професійно орієнтованої підготовки – формування особистості як сучасного професіонала.

Міждисциплінарна інтеграція як інновація сучасної системи вищої освіти спрямована на формування цілісного професійного мислення, на вирішення проблеми підвищення ефективності професійної підготовки здобувачів освіти.

Подальша дослідна діяльність вбачається в аналізі та проведенні порівняльної характеристики щодо міждисциплінарної інтеграції під час викладання гуманітарних дисциплін в закладах вищої освіти зарубіжних країн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волощук Н. І., Пашинська О. С., Іваниця А. О., Таран І. В. Міждисциплінарна інтеграція як фактор удосконалення викладання фармакології у медичному ВИШІ: вдосконалення вищої медичної освіти. *Медична освіта*. 2016. № 4. С. 8–11. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/download/4281/3778/> (дата звернення: 22.02.2024).
2. Про освіту: Закон України. 2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 22.02.2024).
3. Марчук І., Ісаєва Ю. Роль науково-дослідної роботи здобувачів вищої освіти юридичного профілю. *Сучасні проблеми гуманітарної науки і практики: філософський, психологічний та соціальний виміри*: IX Міжнародна науково-практична конференція (Ополе, Київ, 26–27 грудня 2023 р.). Київ, 2023. С. 137–140.
4. Марчук І. Підвищення якості професійної підготовки майбутніх соціологів засобами освітнього кіберпростору. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. Умань, 2021. Вип. 4. С. 80–86. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2021.250156>.
5. Нагорна Н. В. Готовність майбутнього фахівця до інформаційно-управлінської діяльності в сфері освіти. *Проблеми та перспективи розвитку науки, освіти і технологій в XXI столітті*: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (Ізмаїл, 27 січня 2023 р.): у 3 ч. Ізмаїл: ЦФЕНД, 2023. Ч. 1. С. 26–27. URL: <http://www.economics.in.ua/2023/02/27-1-3.html> (дата звернення: 22.02.2024).
6. Нагорна Н. В. Стратегічне планування в освітньому менеджменті. *Актуальні проблеми управління освітою і навчальними закладами*. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2021. Вип. 4. С. 95–99. URL: <https://japuoinz.donnu.edu.ua/article/view/11230> (дата звернення: 22.02.2024).
7. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2021–2031 роки. URL: http://www.reform.org.ua/proj_edu_strategy_2021-2031.pdf (дата звернення: 22.02.2024).
8. Чередніченко Г. А., Шапран Л. Ю., Куниця Л. І. Методика навчання іншомовного професійно-орієнтованого читання студентів немовних вищих навчальних закладів. *Викладання мов у вищих навчальних закладах освіти на сучасному етапі. Міжпредметні зв'язки*. Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2010. Вип. 17. С. 150–157.
9. Хоменко О. В. Міждисциплінарна інтеграція як механізм формування професійної мовної особистості. *Медична освіта*. 2019. Вип. LXXXVIII. С. 144–149. URL: https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/download/7298/pdf/25463 (дата звернення: 22.02.2024).
10. Фодор К. Й. Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов на засадах міждисциплінарного підходу: дис. ... доктора філософії: 015. Мукачєво, 2021. 315 с.

- URL: <https://msu.edu.ua/razovi-specializovani-vcheni-radi/attachment/disertaciya-fodor/> (дата звернення: 22.02.2024).
11. Chanteloup L., Perrin-Malterre C., Duparc A., Loison A. Construire l'interdisciplinarité dans les recherches sur l'environnement: la mise en œuvre d'un programme de recherche "sports de nature et faune sauvage". *Sciences de la société*. 2015. No 96. URL: <http://journals.openedition.org/sds/3528> (дата звернення: 22.02.2024).
  12. Gallego Betancur T. M. *La integración curricular y la interdisciplinariedad, una búsqueda en la innovación educativa*. 2014. *Didac*. No 65. P. 19–24. URL: <https://biblat.unam.mx/hevila/Didac/2015/po65/3.pdf> (дата звернення: 22.02.2024).
  13. Grudok-Kostiushko M., Ivanova N., Marchuk I., Multimodality and bimodality in the digital educational environment. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, Суми: ДПУ імені А. С. Макаренка. 2021. № 2(106). С. 78–86. URL: <https://www.repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/11495> (дата звернення: 22.02.2024).
  14. Ivanova N. H., Marchuk I. P., Orlov V. V. The use of authentic animated audio and video online resources in the context of hybrid teaching in the academic environment. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Київ – Вінниця: Національна Академія педагогічних наук України, 2022. № 63. С. 141–153. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5071> (дата звернення: 22.02.2024).
  15. Junior A. P., Capela Bispo C. J., Pontes A. N. La interdisciplinariedad en la enseñanza superior: Del grado al postgrado. *Revista Ibero-Americana de Estudios em Educação*. Araraquara, Marzo 2022. V. 17. No 1. P. 751–767. DOI: <https://doi.org/10.21723/riaee.v17iesp.1.15644>
  16. Martín Peña M. L., Díaz Garrido E., Sánchez LÓPEZ J. M., García Magro C. Coordinación interdisciplinar y Aprendizaje basado en problemas: Educación Superior. *Interdisciplinary coordination and Problem Based Learning: evidence from Higher Education. Docencia e Investigación*. 2019. No 30. 22 p. URL: <https://ruidera.uclm.es/server/api/core/bitstreams/60b68e55-3410-4bfb-88c6-8ee8ea907040/content> (дата звернення: 22.02.2024).
  17. Ojeda C. R., Santander O., Vega N. E. La interdisciplinariedad en el Nivel superior, en tiempos de pandemia: Haciendo camino. 2022. URL: https://bdigital.uncu.edu.ar/objetos_digitales/17764/ieschaco-ojeda-santander-vega.pdf (дата звернення: 22.02.2024).
  18. Ortiz Torres E. A. *La interdisciplinariedad en las investigaciones educativas*. *Didasc@lia: Didáctica y Educación*. 2012. Vol. 3. No 1. P. 1–12. URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4228305> (дата звернення: 22.02.2024).
  19. Repko F. A. Integrando interdisciplinaridad: Cómo las teorías de terreno común y la interdisciplinariedad cognitiva están informando el debate sobre Integración Interdisciplinaria. *Integrative Studies*. 2007. No 25. P. 1–31. URL: https://pics.unison.mx/maestria/wp-content/uploads/2020/05/INTEGRANDO_INTERDISCIPLINARIEDAD.pdf (дата звернення: 22.02.2024).
  20. Sandín Vázquez M., Lazo Vitoria X., Giménez Baldazo M., Rodríguez Martínez M. Trabajando la integración interdisciplinar: Evaluación de una actividad puente entre dos asignaturas del Grado en Ciencias Ambientales. *REDU. Revista de Docencia Universitaria*. 2016. № 14(1). P. 245–260. DOI: <https://doi.org/10.4995/redu.2016.5907>.

REFERENCES

1. Voloshchuk, N. I., Pashynska, O. S., Ivanytsia, A. O. et al. (2016). Mizhdystsyplinarna intehratsiia yak faktor udoskonalennia vykladannia farmakolohii u medychnomu VYShI: vdoskonalennia vyshchoi medychnoi osvity. *Medychna osvita*, 4, 8–11. URL: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/download/4281/3778/> [in Ukrainian].
2. Pro osvitu: Zakon Ukrainy. (2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> [in Ukrainian].
3. Marchuk, I., Isaieva, Yu. (2023). Rol naukovo-doslidnoi roboty zdobuvachiv vyshchoi osvity yurydychnoho profiliiu. *Suchasni problemy humanitarnoi nauky i praktyky: filozofskyi, psykholohichni ta sotsialnyi vymiry: IX Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia*. Opolie, Kyiv, 137–140 [in Ukrainian].
4. Marchuk, I. (2021). Pidvyshchennia yakosti profesiinoi pidhotovky maibutnikh sotsiolohiv zasobamy osvitnoho kiberprostoru. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu*. Uman, 4, 80–86. DOI: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2021.250156> [in Ukrainian].

5. Nahorna, N. V. (2023). Hotovnist maibutnoho fakhivtsia do informatsiino-upravlinskoi diialnosti v sferi osvity. *Problemy ta perspektyvy rozvytku nauky, osvity i tekhnolohii v XXI stolitti: zb. tez dop. Mizhnar. nauk.-pr. konf. Izmail, part 1, 26–27*. URL: <http://www.economics.in.ua/2023/02/27-1-3.html> [in Ukrainian].
6. Nahorna, N. V. (2021). Stratehichne planuvannia v osvitnomu menedzhmenti. *Aktualni problemy upravlinnia osvitoiu i navchalnymy zakladamy*. Vinnytsia, issue 4, 95–99. URL: <https://japuoinz.donnu.edu.ua/article/view/11230> [in Ukrainian].
7. Stratehiia rozvytku vyshchoi osvity v Ukraini na 2021–2031 roky. URL: http://www.reform.org.ua/proj_edu_strategy_2021-2031.pdf [in Ukrainian].
8. Cherednichenko, H. A., Shapran, L. Yu., Kunytsia, L. I. (2010). Metodyka navchannia inshomovnoho profesiino-orientovanoho chytannia studentiv nemovnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv. *Vykladannia mov u vyshchykh navchalnykh zakladakh osvity na suchasnomu etapi. Mizhpredmetni zviazky*. Kharkiv: KhNU imeni V. N. Karazina, issue 17, 150–157 [in Ukrainian].
9. Khomenko, O. V. (2019). Mizhdystsyplinarna intehtratsiia yak mekhanizm formuvannia profesiinoi movnoi osobystosti. *Medychna osvita, issue LXXXVIII, 144–149*. URL: https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/med_osvita/article/download/7298/pdf/25463 [in Ukrainian].
10. Fodor, K. Y. (2021). Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti maibutnykh uchyteliv inozemnykh mov na zasadakh mizhdystsyplinarnoho pidkhotu. *Doctor of philosophy's thesis*. Mukachevo. URL: <https://msu.edu.ua/razovi-specializovani-vcheni-radi/attachment/disertaciya-fodor/> [in Ukrainian].
11. Chanteloup, L., Perrin-Malterre, C., Duparc, A., et al. (2015). Construire l'interdisciplinarité dans les recherches sur l'environnement: la mise en œuvre dun programme de recherche “sports de nature et faune sauvage”. *Sciences de la société*, 96. URL: <http://journals.openedition.org/sds/3528> [in French].
12. Gallego Betancur, T. M. (2014). La integración curricular y la interdisciplinariedad, una búsqueda en la innovación educativa. *Didac, 65, 19–24*. URL: <https://biblat.unam.mx/hevila/Didac/2015/no65/3.pdf> [in Spanish].
13. Grudok-Kostiushko, M., Ivanova, N., Marchuk, I. (2021). Multimodality and bimodality in the digital educational environment. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. Sumy: DPU imeni A. S. Makarenka, 2(106), 78–86. URL: <https://www.repository.sspu.edu.ua/handle/123456789/11495>
14. Ivanova, N. H., Marchuk, I. P., Orlov, V. V. (2022). The use of authentic animated audio and video online resources in the context of hybrid teaching in the academic environment. *Suchasni informatsiini tekhnolohii ta innovatsiini metodyky navchannia v pidhotovtsi fakhivtsiv: metodolohiia, teoriia, dosvid, problemy*. Kyiv – Vinnytsia: Natsionalna Akademiia pedahohichnykh nauk Ukrainy, 63, 141–153. URL: <https://vspu.net/sit/index.php/sit/article/view/5071>.
15. Junior, A. P., Capela Bispo, C. J., Pontes, A. N. (Marzo 2022). La interdisciplinariedad en la enseñanza superior: Del grado al postgrado. *Revista Ibero-Americana de Estudios em Educação*. Araraquara, Vol. 17, 1, 751–767. URL: <https://doi.org/10.21723/riaee.v17iesp.1.15644> [in Spanish].
16. Martín Peña, M. L., Díaz Garrido, E., Sánchez López, J. M. et al. (2019). Coordinación interdisciplinar y Aprendizaje basado en problemas: Educación Superior. *Interdisciplinary coordination and ProblemBased Learning: evidence from Higher Education. Docencia e Investigación*, 30. URL: <https://ruidera.uclm.es/server/api/core/bitstreams/60b68e55-3410-4bfb-88c6-8ee8ea907040/content> [in Spanish].
17. Ojeda, C. R., Santander, O., Vega, N. E. (2022). La interdisciplinariedad en el Nivel superior, en tiempos de pandemia: Haciendo camino. URL: https://bdigital.uncu.edu.ar/objetos_digitales/17764/ieschaco-ojeda-santander-vega.pdf [in Spanish].
18. Ortiz Torres, E. A. (2012). La interdisciplinariedad en las investigaciones educativas. *Didasc@lia: Didáctica y Educación, vol. 3, 1, 1–12*. URL: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4228305> [in Spanish].
19. Repko, F. A. (2007). Integrando interdisciplinariedad: Cómo las teorías de terreno común y la interdisciplinariedad cognitiva están informando el debate sobre Integración Interdisciplinaria. *Integrative Studies*, 25, 1–31. URL: https://pics.unison.mx/maestria/wp-content/uploads/2020/05/INTEGRANDO_INTERDISCIPLINARIEDAD.pdf [in Spanish].
20. Sandín Vázquez, M., Lazo Vitoria, X., Giménez Baldazo, M. et al. (2016). Trabajando la integración interdisciplinar: Evaluación de una actividad puente entre dos asignaturas del Grado en Ciencias Ambientales. *REDU. Revista de Docencia Universitaria, 14(1), 245–260*. URL: <https://doi.org/10.4995/redu.2016.5907> [in Spanish].